

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

НЕРУБАЙСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛЦЕЙ № 1 НЕРУБАЙСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ОДЕСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Одеса - 2023

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано Вченою Радою

Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д. Ушинського»

Протокол № 8 від 23 лютого 2023 р.

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Ірина Анатоліївна Княжева

Кандидат педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ Євгенія Василівна Тягнирядно

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти : збірник наукових праць / редкол. О.Я.Чебикін та ін. Одеса: Університет Ушинського, 2023. 264 с.

© Кафедра педагогіки

Університету Ушинського, 2023

©Нерубайський академічний ліцей № 1 Нерубайської сільської ради,
Одеського району Одеської області, 2023

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З БАТЬКАМИ

О. П. Ноздрова,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»*

К. Березовська,

*здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»*

Актуальність питання щодо спільної роботи навчального закладу та батьків полягає у тому, що сім'я та школа є важливими соціальними інститутами формування особистості та середовищами її виховання. Роль сім'ї у житті та формуванні особистості важко переоцінити, адже сім'я – це місце, де дитина вперше починає пізнавати навколишній світ, отримує перший життєвий досвід та засвоює загальнолюдські цінності, такі як: добро та зло, корисне та шкідливе, правда та брехня тощо [5, с. 33]. Саме в родині починає формуватися світогляд дитини. Іншим важливим соціальним інститутом виховання особистості є школа. Школа – це місце, де дитина проводить значний проміжок свого часу. У школі дитина отримує нові знання, досвід, спілкується з однолітками, бере участь у різних видах діяльності, які допомагають дитині розкрити та вдосконалити власні здібності. У школі дитина вперше вчиться самостійно приймати рішення та розв'язувати різні життєві ситуації. Тобто, дитині необхідно знаходитися в соціумі для того, щоб сформувалася її особистість. Підтвердженням цих слів є думка видатного педагога Василя Олександровича Сухомлинського, який вважав, що саме в дитячому колективі криється найбільш значний потенціал для формування особистості дитини [7, с. 507].

Метою даного дослідження є проаналізувати, обґрунтувати значення спільної діяльності класного керівника та сім'ї, з'ясувати особливості співпраці школи та родини.

Варто зазначити, що питання взаємодії школи та сім'ї з'явилося в педагогіці відносно недавно. З початку ХХ століття науковці вперше починають розглядати сімейне виховання та виховання у навчальному закладі у єдності. Згодом було науково доведено, що єдність діяльності сім'ї та школи має важливе значення для всебічного розвитку та виховання особистості.

У ході дослідження даної проблеми, було з'ясовано, що питання взаємодії сімейного і шкільного виховання вивчали та досліджували такі видатні педагоги: Януш Корчак, Я.А. Коменський, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, В.М. Оржеховська, Г.В. Ковганич, М.Г. Стельмахович, К.Н. Вентцель, Н.К. Крупська та інші. Проаналізувавши наукові праці відомих педагогів, було виявлено, що і Г.В. Ковганич, і В.М. Оржеховська переконані в тому, що виховання дітей у школі і сім'ї складає нероздільний процес з єдиною метою, який орієнтований не лише на спільні зусилля навчального закладу і родини у вихованні школярів, а й на їх виховну співпрацю [6, с. 16]. Його здійснення передбачає єдино спрямовану взаємодію у взаємозалежній діяльності у системі стосунків батьків і педагогів. Стосунки співпраці гарантують рівність сторін, повагу та взаємну доброзичливість.

Таким чином, було з'ясовано, що сім'я разом зі школою створюють усі необхідні умови виховного середовища, які визначають ефективність та результативність освітнього процесу. До того ж у Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» зазначається: «В основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності і єдності поколінь. Школа має продовжувати родинно-сімейне виховання, працювати в тісному контакті з батьками, налагоджувати взаємозв'язок між школою і родиною, бо це – основа, передумова підвищення активності навчання та виховання» [2].

Слід зауважити, що особливості взаємин школи із сім'ями учнів регламентуються державними документами. Одним із таких документів є Закон України «Про освіту», де визначені основні права та обов'язки батьків щодо виховання дітей, а також зазначено, що батьки є рівноправними учасниками

виховання та розвитку дитини [1]. Це зумовлено тим, що без допомоги батьків педагогічному колективу важко самостійно домогтися великих успіхів у навчанні та вихованні дітей.

Варто зазначити, що обов'язковою умовою ефективності виховання та навчання особистості є узгодження роботи навчального закладу та батьків дитини. Проте, на жаль, існує чимало випадки, коли у сімейному та шкільному вихованні немає узгодженості. І як наслідок цього – процес формування поведінки і свідомості дитини стає повільнішим та складнішим. Тому можна зробити висновок, що тісна взаємодія навчального закладу та сім'ї допомагає створити оптимальне навчальне середовище для вільного, всебічного та повноцінного розвитку особистості дитини. Така співпраця є важливою умовою ефективної навчально-виховної роботи, спрямованої на створення атмосфери доброзичливості, розуміння, поваги, опираючись на національні та загальнолюдські моральні цінності [6, с. 4].

Однак, у ході дослідження, було з'ясовано, що не всі навчальні заклади приділяють увагу покращенню виховного процесу та налагодженню зв'язків, взаємин з батьками учнів. Результатом такого відношення школи стає відчуження батьків від освітнього закладу, а педагогів – від батьків. Саме тому усі педагоги-науковці наголошують на тому, що батьки та вчителі повинні діяти злагоджено для того, щоб краще пізнати дитину, її внутрішній світ, побачити те, як дитина поводить себе у різних ситуаціях та яким чином варто організувати спільно з батьками процес виховання, враховуючи усі індивідуальні особливості дитини [2].

Досліджуючи питання взаємної роботи батьків та навчального закладу, варто зосередити увагу на принципах, які є підґрунтям для спільної діяльності навчального закладу та сім'ї. До таких принципів слід віднести: принцип пріоритетності, демократизму та гуманізації. Усі ці принципи спрямовані на те, що взаємини між навчальним закладом та родиною дитиною мають бути партнерські, взаємоповажачі, взаєморозуміючі та рівноправні.

Під час аналізу даного питання, було з'ясовано, що педагоги-науковці відокремлюють основні завдання співпраці сім'ї та школи щодо питань розв'язання проблем навчання, виховання та розвитку дитини, а саме: об'єднання зусиль сім'ї і педагогічного колективу в діяльності, що спрямована на розвиток особистості дитини; гарантування участі батьків в організації навчально-виховного процесу; підвищення психолого-педагогічної культури батьків, поповнення арсеналу їх знань, вмінь і навичок виховної взаємодії з дітьми; організацію змістовного, ефективного, активного сімейного дозвілля; надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги проблемним сім'ям [6, с. 20-21].

Розглядаючи питання взаємної діяльності школи та батьків, не можна не виділити роль класного керівника, що має вагоме значення. Адже дії вчителя мають бути спрямовані на підвищення рівня педагогічної культури в родині, прояву активності батьків щодо виховання дитини тощо. До того ж педагог повинен налаштовувати на оптимістичний настрій дітей та їх батьків у вирішенні проблем виховання, має зосереджувати увагу на сильних сторонах сімейного виховання та зорієнтувати на всесторонній та успішний розвиток особистості.

Також у ході дослідження, було виявлено організаційні форми, в яких координується діяльність навчального закладу та родини по вихованню дітей. Виокремлюють такі організаційні форми: координація планів виховної роботи педагогічного складу навчального закладу, батьківського комітету з чітким розподілом функцій щодо організації виховного процесу; організація та впровадження систематичного навчання батьків; вивчення та обговорення ходу і результатів виховної роботи, виявлення недоліків та з'ясування причин, здійснення заходів щодо їх усунення.

Було з'ясовано, що основну роботу з батьками школа проводить через батьківські об'єднання, які також можуть називатися - батьківські комітети, ради, клуби. Головним завданням та призначенням такого об'єднання є забезпечення батьківського контролю над усіма напрямками шкільної діяльності дитини.

Однак, підтримання зв'язку між навчальним закладом та родиною дитини здійснюється не лише за допомогою батьківських об'єднань, а й за допомогою спілкування класного керівника з членами сім'ї. Важливою складовою практичної діяльності класного керівника є регулярне особисте відвідування учнів вдома. Відвідування сім'ї учня допомагає встановити зв'язкою з усіма членами родини, ознайомитися з методами сімейного виховання, проаналізувати умови життя вихованця. Слід зауважити, що бажано відвідувати усіх учнів, а не лише тих, хто створює певні проблеми в школі. Класний керівник відвідує сім'ї своїх вихованців, вивчаючи на місці не тільки побутові умови, а й характер організації сімейного виховання. Однак, відвідуючи власних вихованців, класний керівник має пам'ятати про певні правила, а саме: не слід йти до дому вихованця без запрошення від члена родини; варто виявляти ввічливість та такт при розмові з батьками дитини; не бажано говорити відкрито про скарги, претензії, що стосуються учня, краще обговорити шляхи вирішення наявних проблем; не слід висувати претензій до батьків; варто підкреслювати власну зацікавленість педагога долею вихованця; висловлювання класного керівника мають бути добрими та оптимістичними; не варто грубо втручатися в життя родини вихованця.

Також дієвою формою взаємодії навчального закладу з батьками учнів є проведення індивідуальних бесід та консультацій, на яких педагоги та батьки будуть спілкуватися. У батьків є можливість запитати інформацію про свою дитину, яка його цікавить. А педагог, у свою чергу, відповідати на запитання батьків та надає корисні поради щодо виховання дитини. Але варто пам'ятати, що у такій розмові вчитель має бути тактовним, ввічливим та не осуджувати свого вихованця, не нав'язувати свою думку, а лише рекомендувати [2, с. 115]. Однією з форм підтримки взаємного зв'язку педагога та батьків є листування. Тобто, вчителі мають періодично висилати листи батькам про успіхи учня в навчанні, повідомити про певні труднощі у навчанні учня, запросити на індивідуальну розмову, подякувати за гарне виховання тощо.

Не менш важливою частиною практичної роботи класного керівника є організація та проведення **батьківських зборів**. Проаналізувавши усі рекомендації проведення батьківських зборів, можна зробити висновок, що на батьківських зборах варто інформувати батьків як про успішність дітей, так і про факти порушення дисципліни, відставання у навчанні та обов'язково з'ясовувати причини, обговорювати шляхи та способи подолання цих негативних явищ. На зборах категорично заборонено публічно критикувати конкретну дитину, судити методи виховання тієї чи іншої сім'ї тощо. Класний керівник може лише дати поради як досвідчений педагог.

Наприклад, учителі найбільше хвилюються не через спілкування з дітьми, а через спілкування з батьками, коли починається навчальний процес у першому класі: чи справлять враження, чи знайдуть спільну мову. Практика показує, що в початкових класах батьки більш зацікавлені в співпраці. Потім вони вважають, що діти дорослі, менше приходять на батьківські збори.

У будь-якому разі перед початком навчання, перед 1 вересня, ми радимо організувати спільну зустріч із батьками. Так, на першій зустрічі батьки першокласників мали бейджики з іменами, щоб до них можна було звертатися на ім'я. Вони ставали в коло й ми знайомилися ближче.

Потім класний керівник об'єднала їх у 4 групи: перша малювала ідеального вчителя й розповідала про нього, друга розповідали про ідеальну школу, третя – про ідеальних батьків, четверта – про ідеальних учнів. Так батьки зрозуміли, що таке групова робота, що для цього потрібні додаткові матеріали та як важливо вміти висловити свою думку, почути інших, не боятися говорити й не погоджуватися з кимось.

Класний керівник нагадала батькам, що «вони – на одному рівні, а над ними – лише дитина». Тоді виходить трикутник: зверху – дитина, знизу – батьки та вчителі. Педагогиня переконана, що вчителі з батьками мають співпрацювати і знаходити спільну мову, щоби дитині було зручно. Якщо батькам і дитині щось не подобається, краще змінити клас або школу на початку.

Разом з батьками домовилися про те, що спільні рішення вони ухвалюють, голосуючи; що в їхніх взаєминах з дітьми немає категоричного “ні” (замість “ні” можна запропонувати альтернативу).

Хочемо навести зразок проведення інтерактивних батьківських зборів, які ґрунтуються на принципі партнерства та діалогу. Сенс полягає в тому, щоб не нав'язувати учасникам погляди вчителів, а спонукати шукати власний вихід із ситуації, знайомитись та вчитись взаємодіяти колективом. Наприклад, **інтерактивна вправа «Діалог»**.

Учитель пропонував батькам об'єднатися у 5-6 груп або об'єднував батьків сам. Далі – пропонував кілька ситуацій, до яких треба знайти вирішення. Кожен у групі міг ділитись власною думкою. Протягом 5-10 хвилин групи мали презентувати на дошці або на аркушах паперу остаточну відповідь. Потім надавалося слово одному доповідачеві від кожної групи. Вчитель фіксував та зачитував остаточний спільний варіант. Зразки ситуацій:

1) Вашу дитину штовхнув однокласник чи однокласниця. Як варто вчинити батькам?

2) Ваша дитина відвідувала футбол, але згодом вирішила покинути. Далі – танці, від яких син чи дочка теж відмовились. Потім – художня школа, де дитина також не закінчила навчання. Тепер вона хоче відвідувати волейбол. Що будете робити?

3) Останнім часом ваша дитина змінилась: уникає запитань, не розповідає нічого, часто задумливо дивиться у вікно. Ваші дії?

Цікаво проходили **батьківські читання**, бо учитель пропонував батькам прочитати книги про дитячу психологію чи поведінку. На це відводився термін – наприклад, 2-3 місяці. Під час читання батьки мали занотувувати те, що їм найбільше сподобалося або не сподобалося у книзі.

Водночас, запитання, які найбільше турбували батьків, ми дізнавалися через опитування. Після прочитання батьки разом з учителем обговорювали книгу та зачитували найцікавіші моменти. Це дало можливість самостійно вивчити літературу на тему виховання та підходу до дітей, допомогло батькам

ознайомитись із традиціями виховання дітей в інших родинах, переглянути ставлення до дитини. Орієнтовні теми: «Як формувати та розвивати вольові зусилля дитини? Як навчити дитину бути самостійною? Як зацікавити дітей мистецтвом? Як досягти гармонії у спілкування з дитиною? Як стати “супербатьками”? Як знайти “ключ” до своєї дитини?

Сенс **батьківських доручень**, цієї взаємодії полягає в тому, щоб дати доручення дитині, яка передала б його батькам. Тобто відбувається взаємодія через дитину до батьків, а від батьків – до класного керівника. Наприклад, ми пропонували батькам та дитині приготувати разом печиво чи намалювати малюнок для виставки.

Додаткова ідея: наприкінці зборів батьки написали дітям побажання, які потім наклеїли на велике серце. З одного боку було “я тобі бажаю”, а з іншого – “за що я тебе люблю” (протягом року цей плакат висів у класі).

У **батьківських консультаціях** могли брати участь не тільки вчителі та батьки, а й психолог та соціальний педагог. Під час таких консультацій батьки могли поділитись проблемами, з якими стикалися у вихованні дитини, знайти однодумців та вислухати поради експерта. Орієнтовні теми: «Дитяча агресивність та її причини», «Самостійність дитини під час виконання домашніх завдань. Де межа?», «Фантазування та дитяча брехня. Думки фахівців», «Дитячий егоїзм. Як його подолати?», «Причини самотності дитини».

Класний керівник проводив «**майстер - класи**» для батьків, пропонував батькам поділитись з іншими тим, що вони вміли професійно робити. Наприклад, хтось вмів робити витинанки, або міг розповісти про надання першої допомоги, або - продемонструвати, як виготовляти ляльок- мотанок, а хтось – поділитись цікавими рецептами приготування випічки.

У ході дослідження проблемного питання, було з’ясовано напрямки роботи навчального закладу з батьками. Таким чином, навчальний заклад має вести характеристики сімей учнів, тобто школа має володіти відомостями про склад сім’ї, сферу зайнятості, соціальний рівень родини, має визначити рівень благополуччя сім’ї, її морально-психологічний клімат. Школа має

організувати діагностичну роботу щодо вивчення сімей, тобто проведення бесід з спеціалістами, діагностики емоційної та мовленнєвої сфери, показників здоров'я, рівня розвитку пізнавальної активності. Педагоги мають організувати психолого-педагогічну освіту батьків, надавати поради та рекомендації, упроваджувати системи масових заходів з батьками, організацію спільної діяльності та відпочинку батьків та дітей, тобто мається на увазі проведення ярмарку, спільних походів, екскурсій тощо. Мають бути створені умови для забезпечення прав батьків на участь в управлінні навчальним закладом, організації навчально-виховного процесу. Тобто, наявність батьківських комітетів, проведення педагогічних рад із залученням батьків.

Навчальний заклад має проводити за необхідністю активне включення в роботу сімей практичного психолога, педагога-організатора. Школа має сприяти створенню системи масових заходів з батьками, роботи з організації спільної суспільно значущої діяльності і дозвілля батьків і дітей; наданню допомоги батькам у формуванні морального способу життя родини, у профілактиці та діагностиці сімейного насилля, алкоголізму, наркоманії та попередження інших негативних проявів у батьків і дітей; використанню різноманітних форм співпраці і взаємодії окремо з батьками і матерями, залучення їх до спільної з дітьми творчої соціально значущої діяльності, спрямованої на підвищення їхнього авторитету; тематичне оформлення для роботи з сім'єю залу, куточка для батьків, музею сімейних традицій тощо.

Висновки. Таким чином, у результаті дослідження було проаналізовано вагоме значення спільної роботи навчального закладу та батьків.

Було з'ясовано, що взаємодія школи з батьками створює позитивні наслідки, встановлюються довірливі стосунки між вчителем та учнями, кількість скарг щодо діяльності навчального процесу зменшується, а діяльність шкільних та позашкільних заходах зростає. Батьки, у свою чергу, неодмінно повинні відвідувати батьківські збори, обмінюватися своїми думками, пропозиціями щодо покращення співпраці школи та батьків.

Школа повинна прагнути до об'єднання зусиль щодо успішного навчання, виховання та розвитку вихованців. Тому що не лише навчальний заклад допомагає сім'ї у вихованні дітей, а й батьки повинні допомагати школі. Педагогічні колективи шкіл володіють значним психолого-педагогічним потенціалом, завдяки якому можуть надати батькам суттєву допомогу у вихованні дітей та допомогти встановленню адекватних взаємин між дорослими і дітьми. Отже, співпраця родини і школи має ґрунтуватися на взаємоповазі, рівноправному партнерстві. Педагогічний колектив та колектив батьків – це має бути єдиний організм, об'єднаний спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Київ: Радуга, 1994. С. 62.
2. Андрощук І.В. Методика виховної роботи : навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2014. 320 с.
3. Виноградова Т.В. Батьківські збори. Харків: Вид. група «Основа», 2006. 237 с.
4. Макаренко А.С. Книга для батьків: лекції про виховання дітей. Київ: Радянська школа, 1973. 336 с.
5. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. Харків: Видавництво «Точка», 2007. 192 с.
6. Сухомлинський В.О. Методика виховання // Вибр. тв. в 5 т. Т.1. Київ: Рад. школа, 1976. 637 с.
7. Шквир О. Л. Методика роботи класного керівника: навч. посібник для вчителів початкової школи, студентів і викладачів факультетів підготовки майбутніх учителів початкових класів вищих педагогічних навчальних закладів [за ред. докт. пед. наук О.А.Дубасенюк]. Хмельницький: ХГПІ, 2002. 134 с.